

การสร้างตราสัญลักษณ์และการออกแบบบรรจุภัณฑ์เพื่อยกระดับผลิตภัณฑ์สมุนไพร
 กลุ่มวิสาหกิจชุมชนสัมมาชีพ บ้านเขาใหญ่ ตำบลพลวงทอง อำเภอป่องทอง จังหวัดชลบุรี
 Branding and Packaging Design to Enhance Herbal Products of Community
 Enterprise Group, Ban Khao Yai Pluang Thong Subdistrict, Bo Thong District,
 Chon Buri Province

มียอง ซอ^{1*}

Miyoung Seo^{1*}

¹ สาขาวิชาการออกแบบผลิตภัณฑ์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

* ผู้ประสานงานเผยแพร่ (Corresponding Author), E-mail: smy750@gmail.com

วันที่รับบทความ: 2 เมษายน 2568 ; วันที่ทบทวนบทความ: 7 เมษายน 2568 ; วันที่ตอบรับบทความ: 12 เมษายน 2568

วันที่เผยแพร่ออนไลน์: 30 เมษายน 2568

บทคัดย่อ: การดำเนินงานวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) เพื่อสร้างตราสัญลักษณ์สำหรับชุมชนบ้านเขาใหญ่ ตำบลพลวงทอง อำเภอป่องทอง จังหวัดชลบุรี 2) เพื่อบูรณาการการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพร ตะไคร้ ข่า และขมิ้น ร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ 3) เพื่อออกแบบบรรจุภัณฑ์สมุนไพร ตะไคร้ ข่า และขมิ้น และ 4) เพื่อถ่ายทอดเทคโนโลยีและองค์ความรู้สู่ชุมชนบ้านเขาใหญ่ โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) และการวิจัยเชิงสร้างสรรค์แบ่งเป็น 3 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 การสร้างสัญลักษณ์ ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาผลิตภัณฑ์และการออกแบบบรรจุภัณฑ์ และขั้นตอนที่ 3 การถ่ายทอดองค์ความรู้สู่ชุมชน ผลการดำเนินงานตามวัตถุประสงค์การวิจัย พบว่า 1) อัตลักษณ์ที่นำมาใช้ในการออกแบบครั้งนี้คือ ช้าง และภูเขา 2) ด้านผลิตภัณฑ์ที่ร่วมพัฒนากับสำนักงานเกษตรจังหวัดชลบุรี สำนักงานเกษตรอำเภอป่องทอง จังหวัดชลบุรี และวิสาหกิจชุมชนสัมมาชีพ บ้านเขาใหญ่ คือผลิตภัณฑ์สมุนไพรชาตะไคร้ ข่า และขมิ้น 3) ด้านการออกแบบบรรจุภัณฑ์จำนวน 2 แบบ คือ บรรจุภัณฑ์สมุนไพรชาตะไคร้ ข่า ขนาดบรรจุ 20 ซอง และบรรจุภัณฑ์สบู่อ่อนสมุนไพรตะไคร้ ข่า ขมิ้น ขนาดบรรจุ 1 ก้อน และ 4) ด้านการถ่ายทอดองค์ความรู้สู่วิสาหกิจชุมชนสัมมาชีพ บ้านเขาใหญ่ โดยการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการพัฒนาแปรรูปสมุนไพรชาตะไคร้ ข่า และการผลิตสบู่อ่อนสมุนไพรตะไคร้ ข่า ขมิ้น หลังจากเสร็จสิ้นการอบรมเชิงปฏิบัติการ พบว่า ผลการประเมินความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ร้อยละ 90 และระดับมาก ร้อยละ 10

คำสำคัญ: การสร้างตราสัญลักษณ์, การออกแบบบรรจุภัณฑ์, ยกระดับผลิตภัณฑ์สมุนไพร, วิสาหกิจชุมชนสัมมาชีพ บ้านเขาใหญ่

Abstract: This research aims to: 1) create a logo for the Ban Khao Yai community, Pluang Thong Subdistrict, Bo Thong District, Chonburi Province; 2) integrate the development of lemongrass, galangal, and turmeric herbal products in collaboration with government agencies; 3) design packaging for such herbal products; and 4) transfer technology and knowledge to the Ban Khao Yai community. The research methodology was divided into three phases: Phase 1 creating the brand logo; Phase 2 product development and

packaging design; and Phase 3 knowledge transfer to the community. The results showed that 1) the identifies used in the logo design were elephants and mountains; 2) the product development, in collaboration with the Chonburi Agricultural Office, the Bo Thong District Agricultural Office, and the Ban Khao Yai Self-Reliant Community Enterprise, leading to the development of lemongrass tea, galangal tea, and lemongrass, galangal, and turmeric herbal soaps; 3) two types of packaging were designed: one for lemongrass and galangal herbal tea containing 20 sachets, and one for the herbal soap made from lemongrass, galangal, and turmeric, containing one bar; and 4) knowledge transfer to the Ban Khao Yai Self-Reliant Community Enterprise involved hands-on training workshops on processing herbal lemongrass and galangal tea, as well as producing herbal soap made from lemongrass, galangal, and turmeric.

Key words: Branding, Packaging Design, Enhance Herbal Products, Ban Khao Yai Community Enterprise

1. บทนำ

บ้านเขาใหญ่ ตำบลพลวงทอง อำเภอป่าสัก จังหวัดชลบุรี ห่างจากอำเภอเมืองชลบุรีประมาณ 90 กิโลเมตร และจากอำเภอป่าสักประมาณ 29 กิโลเมตร การเดินทางจากอำเภอเมืองไปยังอำเภอป่าสัก มีเนื้อที่หมู่บ้านทั้งสิ้น 61 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 38,125 ไร่ สภาพพื้นที่เป็นที่ราบสลับเนินเขามีเขากำแพง ในเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าเขาอ่างฤๅไนกั้นเขตแดนหมู่บ้าน และเขตแดนระหว่างจังหวัดชลบุรีกับจังหวัดฉะเชิงเทรา มีการประกาศเขตปฏิรูปที่ดินเป็นพื้นที่ทำการเกษตร จำนวน 24,375 ไร่ และยังเป็นพื้นที่ป่าสมบูรณ์ โดยป่าสงวนแห่งชาติคลองตะเคียนอยู่ในการดูแลของกรมป่าไม้ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาอ่างฤๅไน อยู่ในการดูแลของกรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่า และพันธุ์พืช จำนวน 13,750 ไร่ โดยบ้านเขาใหญ่มีสภาพอากาศดีเพราะได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมและลมทะเลอยู่เสมอทำให้ฤดูหนาวไม่หนาวจัด และอากาศไม่แห้งแล้งส่วนในช่วงฤดูร้อนอากาศก็ไม่ร้อนจัด และมีปริมาณน้ำฝนตลอดปีอยู่ในระดับปานกลาง ทำให้อากาศมีความชุ่มชื้นไม่แห้งแล้ง จากข้อมูลสถานีอุตุนิยมวิทยาชลบุรี ปี พ.ศ. 2553 พบว่า อุณหภูมิสูงสุดในเดือนเมษายน 35.4 องศาเซลเซียส คำขวัญประจำหมู่บ้าน คือ “แดนดินถิ่นธรรม หลวงปู่ ถ้ำลือชื่อ งามเรื่องลือ น้ำตกอ่างริน” และมีวิสัยทัศน์ คือ

“ท่องเที่ยวดี คมนาคมสะดวก เศรษฐกิจพอเพียง คุณภาพชีวิตยั่งยืน” [1] จากข้อมูลเบื้องต้นจะเห็นได้ว่าพื้นที่ชุมชนบ้านเขาใหญ่มีความสมบูรณ์มีผู้นำชุมชนที่เข้มแข็งมีการรวมกลุ่มกันทำกิจกรรมโครงการต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ในหลากหลายมิติ แต่ด้วยพื้นที่ชุมชนอยู่บริเวณป่าสมบูรณ์จึงประสบปัญหาจากโขลงช้างป่าออกมาหาอาหารในเขตพื้นที่หมู่บ้านทำให้ชาวบ้านและเกษตรกรที่ปลูกพืชสวน พืชไร่ต้องหาวิธีการป้องกันตามจำเป็นเท่าที่จะทำได้

ตามที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระราชทานพระบรมราโชบายว่า “ช้างเป็นสัตว์คู่กับประเทศไทย เป็นสิ่งที่เรียกว่าเป็นมงคลต้องดูแลรักษา และปฏิบัติให้ช้างป่าอยู่กับชุมชนอยู่กับคนได้อย่างราบรื่นและปลอดภัย ทั้งคนและช้าง” [2] กรมหลวงราชสาริณีฯ ทรงเยี่ยมเยียนและทรงให้กำลังใจแก่ราษฎรที่ได้รับผลกระทบจากช้างป่าเมื่อได้พบกับสภาพปัญหาของกลุ่มชาวบ้านที่อาศัยในเขตป่ารอยต่อ 5 จังหวัด จึงได้เกิดพระราชดำรัสพระบรมราโชบายในรัชกาลที่ 10 พัฒนาเป็นชุมชนแห่งน้ำพระราชหฤทัย ‘หมู่บ้านคชานุรักษ์’ ช่วยทั้งคนและช้าง ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินี ทรงเป็นองค์ประธานเปิดการประชุมโครงการพัชรสุธาคชานุรักษ์ ด้วยพระบรมราโชบายนี้ได้นำมาสู่แนวทางการพัฒนาเพื่อให้คนและช้าง

อยู่กันอย่างสมดุลผ่าน “โครงการพัชรสุธาคุณารักษ์” อันเป็นโครงการที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีทรงเป็นประธานที่ปรึกษาโครงการ และทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าพัชรกิติยาภาเรนทิราเทพยวดี กรมหลวงราชสาริณีสิริพัชร มหาวัชรราชธิดา ทรงเป็นประธานคณะกรรมการโครงการ เพื่อจัดปัญหา ระหว่างคนและช้างป่าในบริเวณป่ารอยต่อ 5 จังหวัด ในภาคตะวันออกเฉียงใต้ที่ความรุนแรงมากขึ้นเรื่อย ๆ ประชาชนจำนวนมากได้รับความเดือดร้อนจากการที่ช้างลงมาหากินและทำลายพืชผลทางการเกษตร และเมื่อชาวบ้านใช้วิธีขับไล่ช้างผิดวิธียิ่งทำให้ช้างเกิดความดุร้ายมากขึ้น ดังนั้นจึงต้องหันมาใส่ใจชุมชนให้ความรู้ที่ถูกต้อง ในการขับไล่ช้าง รวมทั้งศึกษานิสัยพฤติกรรมของช้าง ซึ่งด้วยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีทรงเปี่ยมไปด้วยพระราชหฤทัยมุ่งมั่นที่จะทรงแก้ปัญหาต่าง ๆ สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าพัชรกิติยาภาเรนทิราเทพยวดี กรมหลวงราชสาริณีสิริพัชร มหาวัชรราชธิดาในฐานะองค์ประธานกรรมการในการแก้ไขปัญหา ระหว่างคนและช้างป่าให้อยู่ร่วมกันได้อย่างสมดุลจึงได้น้อมนำแนวพระบรมราโชบายของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในการจัดการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งระหว่างคนและช้างป่าอีกหนึ่งหัวใจสำคัญของโครงการ “พัชรสุธาคุณารักษ์” คือการช่วยทั้งคนช่วยทั้งช้างมีการสนับสนุนสร้างองค์ความรู้การอยู่ร่วมกันอย่างสมดุลระหว่างคนและช้าง โดยเฉพาะการทำให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้มีอาชีพที่เหมาะสมมีรายได้เลี้ยงครอบครัวได้อย่างยั่งยืน [3] และได้มีการจัดตั้ง “หมู่บ้าน คชานุรักษ์” เพื่อให้ชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบจากการเดินออกนอกเส้นทางของช้างป่ามาทำลายพืชผลทางการเกษตร จึงได้เสริมสร้างความเข้าใจในพฤติกรรมของช้างให้แก่ราษฎรในหมู่บ้าน รวมทั้งส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้การประกอบอาชีพ และจัดตั้ง “กองทุน คชานุรักษ์” เพื่อให้ชุมชนมีกองทุนสำรอง และแต่ละชุมชนสามารถวางแผนเพื่อบริหารจัดการกองทุนได้

ด้วยตนเอง รวมทั้งสามารถทำกิจกรรมเพื่อหารายได้เข้ากองทุนอันเป็นการบริหารจัดการชุมชนเพื่อให้คนกับช้างอยู่ร่วมกันอย่างสมดุลและปลอดภัยตามพระบรมราโชบายของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในการแก้ปัญหา ระหว่างคนและช้างอย่างยั่งยืน โดยสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าพัชรกิติยาภาเรนทิราเทพยวดี กรมหลวงราชสาริณีสิริพัชร มหาวัชรราชธิดาในฐานะประธานกรรมการโครงการ [4]

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนสัมมาชีพ บ้านเขาใหญ่ ตำบลพลวงทอง อำเภอบ่อทอง จังหวัดชลบุรี รหัสทะเบียน: 3-20-10-06/1-0045 ตั้งอยู่ เลขที่ 836 หมู่ที่ 4 ถนนตำบลพลวงทอง อำเภอบ่อทอง จังหวัดชลบุรี ประธานชุมชนโดยนางสาวจุฑาทิพ จิตรหาญ [5] ได้รวมกลุ่มชุมชนสนองแนวพระบรมราโชบายดังที่กล่าวไว้ข้างต้น จึงได้ร่วมกันปลูกพืชสมุนไพรที่ช้างป่าไม่สามารถรบกวนได้ เช่น ตะไคร้ ข่า ขมิ้นเพื่อเป็นสมุนไพรปลูกแซมในพื้นที่สวนและไร่ เมื่อสมุนไพรเจริญงอกงามแล้ว ก็นำไปจำหน่ายแบบสดตามตลาดชุมชน และอบแห้งใส่ซองจำหน่ายในบางโอกาสจะมีพ่อค้าคนกลางมารับซื้อสมุนไพรสดเพื่อนำไปแยกจำหน่ายปลีก

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัย ได้เล็งเห็นความสำคัญของการสนับสนุนเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์สมุนไพรชุมชน โดยใช้หลักการด้านการออกแบบมาบูรณาการศาสตร์ร่วมกับภาครัฐและภาคประชาชน มีแนวคิดร่วมกันโดยจะ [6] ยกกระดับสมุนไพรชุมชน ตะไคร้ ข่า ขมิ้น ให้เป็นผลิตภัณฑ์สมุนไพรประจำท้องถิ่น มีการสร้างตราสัญลักษณ์ออกแบบบรรจุภัณฑ์ [7] ร่วมดำเนินงานเชิงบูรณาการกับภาครัฐและภาคประชาชน แบบชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อจำหน่ายในสหกรณ์ชุมชน หรือพื้นที่สถานที่ท่องเที่ยวในชุมชนภายใต้โครงการ “พัชรสุธา- คชานุรักษ์” เพื่อสนองพระบรมราโชบาย และเพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้สู่ชุมชนในระดับฐานรากให้มีความยั่งยืน อยู่ร่วมกับช้างได้อย่างสมดุล

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 2.1 เพื่อสร้างตราสัญลักษณ์ สำหรับ ชุมชนบ้านเขาใหญ่
- 2.2 เพื่อบูรณาการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพร ตะไคร้ ข่า และขมิ้น ร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ
- 2.3 เพื่อออกแบบบรรจุภัณฑ์สมุนไพร ตะไคร้ ข่า และขมิ้น
- 2.4 เพื่อถ่ายทอดเทคโนโลยี องค์ความรู้ สู่ชุมชนบ้านเขาใหญ่

3. ขอบเขตการวิจัย

3.1 ขอบเขตทางด้านเนื้อหา/เรื่องราว

3.1.1 ขอบเขตทางด้านเนื้อหา ประกอบด้วย

- 1) ศึกษา ระดมความคิด และเก็บข้อมูลภาคสนาม ณ บ้านเขาใหญ่ ตำบลพลวงทอง อำเภอป่าทอง จังหวัดชลบุรี
- 2) ศึกษาเชิงบูรณาการร่วมกับนักพัฒนาผลิตภัณฑ์จาก สำนักงานเกษตรจังหวัดชลบุรี และสำนักงานเกษตรอำเภอป่าทอง
- 3) หลักการสร้างตราสัญลักษณ์และการออกแบบบรรจุภัณฑ์

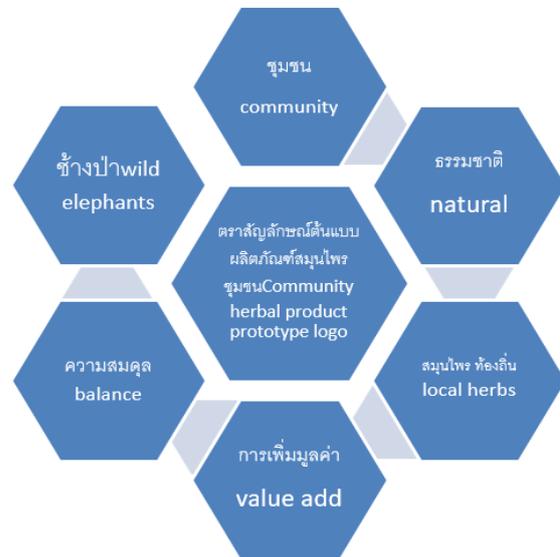
3.1.2 ขอบเขตด้านพื้นที่ การดำเนินงานประกอบด้วย

- 1) วิสาหกิจชุมชนสัมมาชีพ บ้านเขาใหญ่ ตำบลพลวงทอง อำเภอป่าทอง จังหวัดชลบุรี เลขที่ 836 หมู่ที่ 4 ถนน ตำบลพลวงทอง อำเภอป่าทอง จังหวัดชลบุรี
- 2) สาขาวิชาการออกแบบผลิตภัณฑ์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

3.1.3 ขอบเขตด้านการออกแบบ

- 1) สร้างออกแบบตราสัญลักษณ์ จำนวน 1 แบบ
- 2) ออกแบบบรรจุภัณฑ์จำนวน 2 ประเภท (สามารถสรุปได้หลังจากกิจกรรมระดมความคิดร่วมกับชุมชน)
- 3) ผลิตต้นแบบผลิตภัณฑ์

3.2 ขอบเขตด้านแนวคิดการวิจัย รายละเอียดมีดังภาพที่ 1 โดยการเพิ่มคุณค่า มูลค่า สมุนไพรท้องถิ่น ใช้หลักการสร้างตราสัญลักษณ์ และการออกแบบบรรจุภัณฑ์ การดำเนินงานเชิงบูรณาการแบบมีส่วนร่วม

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสร้างสรรค์ (Creative research) ที่ผสานหลักการออกแบบผลิตภัณฑ์และการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อยกระดับผลิตภัณฑ์สมุนไพรท้องถิ่น ได้แก่ ตะไคร้ ข่า และขมิ้น ให้มีคุณค่าเชิงเศรษฐกิจและวัฒนธรรม โดยมีวิธีดำเนินการดังนี้

4.1 รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) ควบคู่กับการวิจัยเชิงสร้างสรรค์ด้านการออกแบบ (Design-based research) เพื่อร่วมกับชุมชนในการคิดวิเคราะห์ สร้าง และพัฒนาอัตลักษณ์ผลิตภัณฑ์ของชุมชนผ่านกระบวนการออกแบบตราสัญลักษณ์ ออกแบบบรรจุภัณฑ์ และการแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพร

4.2 ขั้นตอนการวิจัย ผู้วิจัยแบ่งขั้นตอนวิจัยออกเป็น 10 ขั้นตอนหลัก ดังนี้

4.2.1 วางแผนการดำเนินงานและประชุมเตรียมการประสานความร่วมมือกับกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง วางแผนการเก็บข้อมูล การจัดกิจกรรมภาคสนาม และการออกแบบ

4.2.2 ทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยศึกษาทฤษฎีด้านการออกแบบตราสัญลักษณ์ บรรจุภัณฑ์สมุนไพร ศึกษานโยบายและแนวทางของโครงการ “พืชสุทธาชาวนุรักษ์” ศึกษาความรู้พื้นถิ่นเกี่ยวกับสมุนไพร

4.2.3 ศึกษาภาคสนามและเก็บข้อมูลเบื้องต้นสำรวจพื้นที่ชุมชนบ้านเขาใหญ่ สัมภาษณ์เชิงลึกผู้นำชุมชน และกลุ่มเกษตรกร จัดกิจกรรมระดมความคิดเห็นเพื่อหาอัตลักษณ์ท้องถิ่น

4.2.4 สร้างแนวคิดในการออกแบบตราสัญลักษณ์วิเคราะห์ข้อมูลจากภาคสนามและการมีส่วนร่วมของชุมชน สร้างแบบร่าง (Sketches) และพัฒนาต้นแบบตราสัญลักษณ์

4.2.5 พัฒนาและแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพรคัดเลือกสมุนไพรหลัก (ตะไคร้ ข่า ขมิ้น) ทดลองกระบวนการแปรรูป เช่น การอบแห้ง การบรรจุ ปรับปรุงวิธีการผลิตให้เหมาะสมกับบริบทชุมชน

4.2.6 ออกแบบบรรจุภัณฑ์ผลิตภัณฑ์สมุนไพรออกแบบอย่างน้อย 2 รูปแบบ โดยอิงอัตลักษณ์ท้องถิ่นคำนึงถึงความสะดวกในการใช้งาน ความปลอดภัยต่อผู้ใช้งาน

4.2.7 สร้างต้นแบบจำลอง (Prototype) ผลิตตัวอย่างต้นแบบบรรจุภัณฑ์ด้วยวัสดุที่มีคุณภาพ ทดลองใช้งานจริงกับกลุ่มชุมชนเพื่อเก็บข้อมูลปฏิกิริยา

4.2.8 ผลิตต้นแบบผลิตภัณฑ์จริง ผลิตบรรจุภัณฑ์ต้นแบบสมบูรณ์พร้อมตราสัญลักษณ์ บรรจุผลิตภัณฑ์สมุนไพรพร้อมจำหน่ายเบื้องต้น

4.2.9 สรุปผลการวิจัยและถ่ายทอดองค์ความรู้จัดกิจกรรมถ่ายทอดเทคโนโลยีให้แก่ชุมชน จัดประชุมหรืออบรมเชิงปฏิบัติการ สรุปผลการดำเนินงาน

4.2.10 จัดแสดงผลงานและเผยแพร่ นำเสนอผลงานผ่านวารสารและเวทีระดับชาติ/นานาชาติ เผยแพร่ในนิตยสาร หรือช่องทางสื่อสารของโครงการ

4.3 รายละเอียดการดำเนินการวิจัย

4.3.1 การคัดเลือกผู้เข้าร่วมกระบวนการระดมความคิดผู้เข้าร่วมการประชุมระดมความคิดเพื่อออกแบบตราสัญลักษณ์และผลิตภัณฑ์ ประกอบด้วยตัวแทนจากภาครัฐและชุมชน จำนวน 15 คน โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกคือ

- 1) เป็นสมาชิกของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน สัมมาชีพ บ้านเขาใหญ่
- 2) มีประสบการณ์ในการเพาะปลูกสมุนไพร หรือเกี่ยวข้องกับการแปรรูป
- 3) มีบทบาทนำในชุมชน หรือมีทักษะด้านศิลปะพื้นบ้านและภูมิปัญญาท้องถิ่น
- 4) ตัวแทนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานเกษตรอำเภอบ่อทอง และสำนักงานเกษตรจังหวัดชลบุรี

4.3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินผลงานออกแบบในการประเมินต้นแบบตราสัญลักษณ์และบรรจุภัณฑ์ ผู้วิจัยใช้แบบประเมินความคิดเห็น (Rating scale) ที่พัฒนาโดยทีมวิจัย ประกอบด้วย 5 เกณฑ์ ได้แก่

- 1) ความเหมาะสมของอัตลักษณ์ท้องถิ่น
- 2) ความสวยงามและความน่าสนใจของงานออกแบบ
- 3) ความสามารถในการใช้งาน (Functionality)
- 4) ความชัดเจนในการสื่อสารผลิตภัณฑ์
- 5) ความพร้อมในการนำไปผลิตจริง

แบบประเมินนี้ ผ่านการตรวจสอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน และมีค่าความเชื่อมั่นระดับ Cronbach's Alpha = 0.84

4.3.3 การทดสอบคุณภาพของสมุนไพรและผลิตภัณฑ์แปรรูป กระบวนการผลิตสมุนไพรอบแห้งและสับสมุนไพรใช้เกณฑ์มาตรฐานเบื้องต้นเพื่อให้เกิดความปลอดภัยและคงคุณภาพของผลิตภัณฑ์ ดังนี้

- 1) การอบแห้งสมุนไพร อบที่อุณหภูมิ 70 องศาเซลเซียส ต่อเนื่อง 10–12 ชั่วโมง หรือจนกระทั่ง

ความชื้นเหลือไม่เกิน 12% ซึ่งเป็นมาตรฐานสำหรับการเก็บรักษาสมุนไพรให้มีอายุยืนยาว

2) การทดสอบสบู่มุขสมุนไพรเบื้องต้น ผลิตภัณฑ์สบู่มุขสมุนไพรผ่านการทดสอบค่า pH ให้อยู่ในช่วง 6.5–7.5 เหมาะสมกับผิวหนัง และไม่มีส่วนผสมที่ทำให้ระคายเคืองต่อผิว ผู้วิจัยใช้ส่วนผสมหลักเป็นกลีเซอริน โดยใช้ชุดทดสอบ pH Strip และตรวจสอบด้วยกลุ่มผู้ใช้กลุ่มเล็ก (n = 10) โดยไม่มีรายงานการระคายเคือง

5. ผลการวิจัย

ผลการดำเนินงานวิจัยตามวัตถุประสงค์ พบว่า

5.1 ผลการสร้างตราสัญลักษณ์สำหรับชุมชนบ้านเขาใหญ่

ผลการดำเนินงานการสร้างตราสัญลักษณ์สำหรับชุมชนบ้านเขาใหญ่ ผู้วิจัยได้จัดประชุมระดมความคิด โดยได้เชิญผู้แทนจากสำนักงานเกษตรจังหวัดชลบุรี ผู้แทนจากสำนักงานเกษตรอำเภอบ่อทอง ประธานวิสาหกิจชุมชนสัมมาชีพ บ้านเขาใหญ่ ผู้นำชุมชน ผู้แทนเกษตรกรกลุ่มชาวบ้านที่อยู่ในพื้นที่ ผลจากการประชุมระดมความคิด พบว่าอัตลักษณ์ชุมชนคือ ความเป็นธรรมชาติ ความอุดมสมบูรณ์ ช้างป่า และสมุนไพรประเภทพืชหัว เช่นตะไคร้ ข่า และขมิ้น

5.1.1 กระบวนการคิดสร้างสรรค์ตราสัญลักษณ์ เพื่อสร้างตราสัญลักษณ์ที่สะท้อนอัตลักษณ์ของชุมชนบ้านเขาใหญ่ ผู้วิจัยได้จัดกิจกรรมระดมความคิดเห็นร่วมกับชาวบ้าน ตัวแทนเกษตรกร และนักออกแบบ รวมทั้งสิ้น 15 คน โดยใช้เทคนิคการวาดภาพเชิงสัญลักษณ์ (Symbolic sketching) และกิจกรรม Brainstorming แบบใช้ภาพ (Visual thinking) ขั้นตอนประกอบด้วย

1) การถอดรหัสสัญลักษณ์ที่ชุมชนระบุว่าเป็นตัวแทนความภาคภูมิใจ เช่น ช้าง ภูเขา และสมุนไพร

2) การสกัดช้ต้นแบบตราสัญลักษณ์ จำนวน 6 แบบ และจัดทำ Prototype 3 แบบ

3) การเปิดให้กลุ่มเป้าหมายลงคะแนนเสียงแบบเลือกอันดับ (Ranking voting) เพื่อคัดเลือกแบบสุดท้าย

ภาพที่ 2 ตราสัญลักษณ์ KHA CHAA ที่ผ่านกระบวนการออกแบบ

5.2 ผลการบูรณาการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรตะไคร้ ข่า และขมิ้น ร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ

การดำเนินงานด้านการบูรณาการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพร ตะไคร้ ข่า และขมิ้น ผู้วิจัยได้บูรณาการร่วมกับสำนักงานเกษตรจังหวัดชลบุรี สำนักงานเกษตรอำเภอบ่อทอง พบว่าพืชสมุนไพรที่เหมาะสมในการเพิ่มคุณค่ามูลค่ามีจำนวน 3 ชนิด คือ ตะไคร้ ข่า และขมิ้น และจากการระดมความคิดเห็นเพื่อหาแนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากสมุนไพรในระยะแรกจำนวน 2 ผลิตภัณฑ์ ได้แก่ ชาตะไคร้ ข่า และผลิตภัณฑ์สบู่มุขก่อนกลีเซอรินผสมสมุนไพรตะไคร้ ข่า ขมิ้น

ภาพที่ 3 ชาตะไคร้ ชาซ่า

ภาพที่ 4 สบู่ก้อนสมุนไพรตะไคร้ ชา ขมิ้น

5.3 ผลการออกแบบบรรจุภัณฑ์สมุนไพร ตะไคร้ ชา และขมิ้น

จากผลการดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยได้ออกแบบบรรจุภัณฑ์ จำนวน 2 แบบ คือ บรรจุภัณฑ์สำหรับชาตะไคร้ ชาซ่า และบรรจุภัณฑ์สำหรับสบู่ก้อนสมุนไพรดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 5 บรรจุภัณฑ์สำหรับชาตะไคร้ ชาซ่าในมุมมองที่หลากหลาย

ภาพที่ 6 บรรจุภัณฑ์สำหรับใส่สบู่ก้อนสมุนไพรตะไคร้ ชา ขมิ้น

5.4 ผลการถ่ายทอดเทคโนโลยี องค์ความรู้ สู่ชุมชน บ้านเขาใหญ่

พบว่า การดำเนินงานด้านการถ่ายทอดองค์ความรู้ สู่ชุมชน ผู้วิจัยได้ประสานงานเชิญผู้แทนสำนักงานเกษตร จังหวัดชลบุรี ผู้แทนสำนักงานเกษตรอำเภอบ่อทอง ประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนสัมมาชีพ บ้านเขาใหญ่ ผู้นำชุมชน และกลุ่มผู้สนใจเข้าร่วมกิจกรรมการถ่ายทอดการพัฒนาแปรรูปผลิตภัณฑ์จากพืชสมุนไพรตะไคร้ ข่า และขมิ้น โดยได้ใช้ระยะเวลาในการจัดอบรมจำนวน 1 วัน ณ วิสาหกิจชุมชนสัมมาชีพ บ้านเขาใหญ่ มีผู้เข้าร่วมจำนวน 23 คน ผลการดำเนินงานพบว่าผู้เข้ารับการอบรมสามารถเข้าใจในขั้นตอนการผลิต และมีความพร้อมในการผลิต เพื่อนำไปจำหน่ายเชิงพาณิชย์

สรุปโดยภาพรวมของการดำเนินการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรตะไคร้ ข่า ขมิ้น และการออกแบบบรรจุภัณฑ์ ซึ่งเมื่อได้ผลิตภัณฑ์ต้นแบบแล้ว ผู้วิจัยได้ดำเนินการส่งผลิตบรรจุภัณฑ์และประสานงานวางแผนการถ่ายทอดองค์ความรู้ กระบวนการผลิตแปรรูปผลิตภัณฑ์ ดังภาพดำเนินงานต่อไปนี้

ภาพที่ 7 ทำความสะอาดเหง้าข่า

ภาพที่ 8 ตัดย่อยตะไคร้

ภาพที่ 9 หั่นซอยสมุนไพรให้มีขนาดเล็ก

ภาพที่ 10 ชั่งวัดวัตถุดิบเตรียมนำไปอบแห้งที่ตู้อบ

จากนั้นจึงนำสมุนไพรที่ผ่านขั้นตอนหั่นซอยแล้ว เตรียมพร้อมเข้าตู้อบ

ภาพที่ 11 นำสมุนไพรอบแห้งที่ตู้อบลมร้อน โดยใช้เชื้อเพลิงแก๊ส LPG

จากภาพที่ 11 ลำเลียงนำสมุนไพรที่ผ่านขั้นตอนการหั่นซอยแล้ว มาเข้าตู้อบและอบแห้งที่อุณหภูมิประมาณ 70 องศาเซลเซียส ใช้ระยะเวลาในการอบ

ไม่น้อยกว่า 10 ชั่วโมง จนเหลือความชื้นในสมุนไพร ร้อยละ 12 จนได้สมุนไพรอบแห้งสนิทดังภาพที่ 12

ภาพที่ 12 สมุนไพรที่ผ่านการอบแห้งที่ตู้อบลมร้อน

ภาพที่ 13 บดสมุนไพรที่ผ่านขั้นตอนการอบแห้งจนเหลือความชื้นไม่เกิน 12 เปอร์เซ็นต์

ภาพที่ 14 การผลิตสบู่อ่อนสมุนไพร อุ่นกลีเซอรีน และผสมสมุนไพรตามอัตราส่วน

ภาพที่ 15 เทสบูกลงในแบบพิมพ์ซิลิโคนที่เตรียมไว้

5.5 ผลการประเมินความพึงพอใจต่อผลงาน ออกแบบจากกลุ่มเป้าหมาย

ผลการประเมินคุณภาพและความพึงพอใจของกลุ่มเป้าหมายต่อผลงานออกแบบตราสัญลักษณ์และบรรจุภัณฑ์ ผู้วิจัยได้จัดทำแบบสอบถามประเมินความพึงพอใจ โดยใช้ระดับคะแนน 5 ระดับ (Likert scale) มีผู้เข้าร่วมกิจกรรม สมาชิกกลุ่มเป็นผู้ตอบแบบสอบถาม รวม 23 คน ผลการประเมินพบผลตามตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ความพึงพอใจของกลุ่มเป้าหมายต่อผลงาน ออกแบบตราสัญลักษณ์และบรรจุภัณฑ์

เกณฑ์การประเมิน	ค่าเฉลี่ย	ระดับความพึงพอใจ
ความสื่อถึงอัตลักษณ์ชุมชน	4.78	มากที่สุด
ความน่าสนใจของรูปแบบบรรจุภัณฑ์	4.52	มาก
ความสะดวกในการใช้งาน	4.39	มาก
ความสามารถในการผลิตจริง	4.48	มาก
ความพร้อมในการนำเสนอเชิงพาณิชย์	4.61	มากที่สุด

ผลการประเมินสะท้อนว่า กลุ่มเป้าหมายมีความพึงพอใจในระดับ “มากที่สุดถึงมากที่สุด” ทุกด้าน โดยเฉพาะการสื่อถึงอัตลักษณ์ท้องถิ่น ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของงานวิจัยครั้งนี้

5.6 การเปรียบเทียบผลิตภัณฑ์ก่อนและหลังการพัฒนา

ก่อนการวิจัย ผลิตภัณฑ์สมุนไพรชุมชนบ้านเขาใหญ่ถูกจำหน่ายแบบซั้งสดเป็นกิโลกรัม ไม่มีตราสินค้า ไม่มีฉลาก ไม่มีข้อมูลผู้ผลิต และไม่มีเอกลักษณ์เฉพาะ การจำหน่ายอยู่ในวงจำกัดเฉพาะในตลาดนัดชุมชน และหลังการพัฒนา ผู้วิจัยร่วมกับชุมชนได้ออกแบบตราสัญลักษณ์และบรรจุภัณฑ์ใหม่ที่มีความทันสมัย สะท้อนภูมิปัญญาท้องถิ่น มีฉลากผลิตภัณฑ์ชัดเจน พร้อมข้อมูล QR Code ช่องทางติดต่อ เพิ่มโอกาสในการเข้าสู่ตลาดของฝากหรือร้านค้าในแหล่งท่องเที่ยว โดยมีผลการเปรียบเทียบผลิตภัณฑ์ก่อนและหลังการพัฒนา ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบผลิตภัณฑ์ก่อนและหลังการพัฒนา

รายการเปรียบเทียบ	ก่อนพัฒนา	หลังพัฒนา
บรรจุภัณฑ์	ถุงพลาสติกธรรมดา	กล่องกระดาษพิมพ์ตราสัญลักษณ์
การสื่ออัตลักษณ์	ไม่มี	ใช้ภาพช้าง-ภูเขา และสมุนไพรเฉพาะถิ่น
ช่องทางจำหน่าย	ตลาดชุมชนเล็ก ๆ	มีแนวโน้มขยายสู่ร้านของฝาก-ออนไลน์
ความรู้ผู้ผลิต	ไม่มีการจัดการองค์ความรู้	ถ่ายทอดองค์ความรู้การผลิต-บรรจุภัณฑ์

สรุปการถ่ายทอดองค์ความรู้สู่ชุมชน ผู้วิจัยจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์การผลิตสบู่อ่อนสมุนไพรตะไคร้ ฟ้า ขมิ้น ใช้ระยะเวลาการดำเนินกิจกรรม 1 วัน ณ ที่ทำการวิสาหกิจชุมชนสัมมาชีพ บ้านเขาใหญ่ ตำบลพลวงทอง อำเภอป่าพอง จังหวัดชลบุรี เพื่อถ่ายทอดวิธีการผลิตแปรรูปสมุนไพร เช่นการเตรียมวัตถุดิบ การอบแห้งอย่างมีคุณภาพ การบดละเอียด การผลิตสบู่ เทคนิคการประทับตราให้คมชัด การบรรจุถุงซีลและบรรจุภัณฑ์ ซึ่งผลการดำเนินงานในภาพรวมชุมชนสามารถดำเนินการได้ด้วยตนเอง ส่งผลให้เกิดการเพิ่มมูลค่า คุณค่าให้แก่

พืชสมุนไพรจำนวน 3 ชนิด คือ ตะไคร้ ฟ้า และขมิ้น มีโอกาสจำหน่ายในเชิงพาณิชย์ และทำให้วิสาหกิจชุมชนสัมมาชีพ บ้านเขาใหญ่มีผลิตภัณฑ์จากสมุนไพรเพิ่มขึ้นอีก 2 รายการ และเพื่อนำไปถวายเป็นงานการดำเนินโครงการภายใต้พระบรมราโชบายนี้ได้นำมาสู่แนวทางการพัฒนาเพื่อให้คนและช้างอยู่กันอย่างสมดุลผ่าน “โครงการพัชรสุธาชาวนุรักษ์” โดยมีวัตถุประสงค์ให้ชุมชนอยู่กับช้างได้อย่างยั่งยืน ซึ่งการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้จึงเป็นส่วนหนึ่งในการผลักดันส่งเสริม และสนับสนุนให้ชุมชนเพิ่มมูลค่าคุณค่า วัตถุดิบที่ผลิตเองในท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์ และมีโอกาสพัฒนาจำหน่ายในเชิงพาณิชย์ในโอกาสต่อไป

6. สรุปและอภิปรายผล

6.1 สรุปผล

การวิจัยในครั้งนี้ จากผลการดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยพบว่า อัตลักษณ์ที่มีความโดดเด่น ของบ้านเขาใหญ่ ตำบลพลวงทอง อำเภอป่าพอง จังหวัดชลบุรี คือ ช้างภูเขา และพื้นที่สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ โดยผู้วิจัยได้ออกแบบตราสัญลักษณ์ โดยใช้แรงบันดาลใจจากการถอดสัญญาณรูปร่างของช้าง ลดทอนให้เส้นรอบรูปช้างมีความโค้งสั่นไหล ดูอ่อนไหวเป็นมิตร และใช้เส้นรูปร่างของภูเขามาจัดองค์ประกอบโดยใช้การซ้ำและการซ้อนชั้น เมื่อนำตราสัญลักษณ์ไปใช้บนบรรจุภัณฑ์สมุนไพรตะไคร้ ฟ้า ขมิ้น เพิ่มความโดดเด่นโดยใช้เทคนิคการปั๊มูน และพิมพ์ทอง ที่ตราสัญลักษณ์ [8] ด้านการบูรณาการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรร่วมกับสำนักงานเกษตรจังหวัดชลบุรี สำนักงานเกษตรอำเภอป่าพอง และวิสาหกิจชุมชนสัมมาชีพ บ้านเขาใหญ่ พบว่าในสมุนไพรที่เหมาะสมที่จะนำมาพัฒนาแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่า [9] คุณค่าได้แก่ ตะไคร้ ฟ้า และขมิ้น และผลิตภัณฑ์ที่สมุนไพรที่ได้พัฒนาจำนวน 2 ผลิตภัณฑ์ คือ สมุนไพรตะไคร้ ฟ้า ขมิ้น และ ผลิตภัณฑ์สบู่อ่อนสมุนไพรตะไคร้ ฟ้า ขมิ้น ด้านการออกแบบบรรจุภัณฑ์ในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ออกแบบบรรจุภัณฑ์จำนวน 2 แบบคือ กล่องบรรจุภัณฑ์ใส่ชาตะไคร้ ฟ้า ขมิ้น ขนาดบรรจุ 20 ซอง และกล่องบรรจุ

ภัณฑ์ใส่สบู่ก้อนสมุนไพรตะไคร้ ข่า ขมิ้น ขนาดบรรจุ 1 ก้อน

การถ่ายทอดเทคโนโลยี องค์ความรู้สู่ชุมชน ผู้วิจัยได้ดำเนินการประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐคือ สำนักงานเกษตรจังหวัดชลบุรี สำนักงานเกษตรอำเภอบ่อทอง และภาคประชาชนคือวิสาหกิจชุมชนส้มมาชีพ บ้านเขาใหญ่ ผู้นำชุมชน และกลุ่มชุมชนบ้านพลวงทอง ที่มีความสนใจ เพื่อจัดอบรมถ่ายทอดองค์ความรู้สู่ชุมชน ณ วิสาหกิจชุมชนส้มมาชีพ บ้านเขาใหญ่ ตำบลพลวงทอง อำเภอบ่อทอง จังหวัดชลบุรี ระยะเวลาจัดอบรม 1 วัน จำนวนผู้เข้ารับการอบรม 23 คน ซึ่งผู้เข้ารับการอบรมสามารถนำทักษะ กระบวนการผลิต และองค์ความรู้ไปปฏิบัติได้เพื่อเป็นการยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนให้มีโอกาสเพื่อนำไปต่อยอดในเชิงพาณิชย์

6.2 อภิปรายผลการวิจัย

การสร้างตราสัญลักษณ์และการออกแบบบรรจุภัณฑ์เพื่อยกระดับผลิตภัณฑ์สมุนไพร กลุ่มวิสาหกิจชุมชนส้มมาชีพ บ้านเขาใหญ่ ตำบลพลวงทอง อำเภอบ่อทอง จังหวัดชลบุรี ผู้วิจัยได้จัดประชุมความคิดเห็นเพื่อค้นหาอัตลักษณ์ของพื้นที่ ซึ่งพบว่าอัตลักษณ์ที่โดดเด่นและชุมชนให้การยอมรับและมีความเห็นตรงกันคือ ช้างเขาใหญ่ และความเป็นพื้นที่ทางธรรมชาติ สอดคล้องกับผลงานวิจัย มรกต กำแพงเพชร และคณะ [10] เรื่องการสร้างอัตลักษณ์ของผลิตภัณฑ์เพื่อยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนเพชรสมุทรคีรี โครงการเศรษฐกิจชุมชนครบวงจร “บ้านเพชรเพลินดิน” ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและทบทวนอัตลักษณ์ท้องถิ่นของกลุ่มจังหวัดเพชรสมุทรคีรี ผลการวิจัยพบว่า ทรัพยากรท้องถิ่นสามารถพัฒนาเป็นอัตลักษณ์ของแต่ละจังหวัด ด้านการออกแบบบรรจุภัณฑ์สมุนไพรเพื่อการยกระดับความน่าเชื่อถือและใช้การออกแบบกราฟิกที่สื่อสารถึงธรรมชาติและสมุนไพร จะทำให้ชุมชนมีโอกาสในการจำหน่ายผลิตภัณฑ์สมุนไพรซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ณัฐกุล ตรีสุริยาแสงโชติ และคณะ [11] เรื่อง การศึกษาปัจจัยการออกแบบบรรจุภัณฑ์ ผลิตภัณฑ์สมุนไพรทำความสะอาดผิวกาย

อภัยภูเบศร ผลการวิจัยพบว่า ใช้วัสดุที่สื่อถึงความเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม มีความทันสมัยและเป็นสากล มีการเพิ่มเติมเทคนิคการพิมพ์เพื่อเพิ่มความน่าสนใจ

6.2.1 ด้านการตัดสินใจทางการออกแบบ (รูปแบบ สี วัสดุ) การตัดสินใจออกแบบตราสัญลักษณ์และบรรจุภัณฑ์ในครั้งนี้ยึดแนวคิด “ธรรมชาติท้องถิ่น-เป็นมิตร-ร่วมสมัย” โดยการเลือกใช้เส้นสายที่โค้งอ่อนโยนในการสร้างภาพเงาของช้างและภูเขา แสดงถึงความอุดมสมบูรณ์และความเอื้ออาทรของชุมชน ด้าน “สี” ใช้โทนสีธรรมชาติ เช่น เขียวมะกอก น้ำตาลอ่อน และทองแดง เพื่อสื่อถึงธรรมชาติและความเป็นมิตรกัน สีทองในโลโก้ใช้เทคนิคพิมพ์เค (Hot stamp foil) เพื่อเพิ่มความรู้สึกคุณค่า “วัสดุบรรจุภัณฑ์” เลือกใช้กระดาษรีไซเคิลชนิดแข็งระดับพรีเมียมเพื่อให้ตอบโจทย์ความยั่งยืนและมีความแข็งแรงในการขนส่ง โดยผ่านการทดลองกับกลุ่มเป้าหมายแล้วว่าสามารถกันความชื้นได้ในระดับพื้นฐาน

6.2.2 ด้านความสอดคล้องของผลงานออกแบบกับความต้องการตลาดและคู่แข่ง ผลิตภัณฑ์สมุนไพรชุมชนเดิม ๆ ที่วางจำหน่ายมักขาดการออกแบบตราสินค้าและบรรจุภัณฑ์ที่ดึงดูดใจ ทำให้กลุ่มวิสาหกิจในท้องถิ่นไม่สามารถแข่งขันในตลาดท่องเที่ยวหรือร้านของฝากได้อย่างมีประสิทธิภาพ การออกแบบในงานวิจัยนี้ได้พัฒนาให้ผลิตภัณฑ์มีอัตลักษณ์ที่ชัดเจน เป็นผลิตภัณฑ์ที่ “เล่าเรื่องราวของชุมชนได้” โดยยังคงราคาจำหน่ายในระดับเดียวกับสินค้าชุมชนทั่วไปแต่มีภาพลักษณ์สูงขึ้น ส่งผลให้สามารถขยายกลุ่มเป้าหมายได้ตั้งแต่นักท่องเที่ยวระดับกลางถึงสูง เมื่อเปรียบเทียบกับคู่แข่งในระดับ OTOP หรือผลิตภัณฑ์จากจังหวัดใกล้เคียง เช่น จันทบุรี หรือฉะเชิงเทรา จะพบว่าการพัฒนาแบรนด์ของบ้านเขาใหญ่ มีแนวโน้มจะกลายเป็น “เอกลักษณ์ประจำตำบล” ที่ไม่เพียงขายผลิตภัณฑ์ แต่ขาย “ประสบการณ์และเรื่องราว” ร่วมด้วย

6.2.3 ด้านความยั่งยืนหลังสิ้นสุดโครงการวิจัย แม้งานวิจัยจะสิ้นสุดลง แต่ผลผลิตและองค์ความรู้

ที่ถ่ายทอดให้แก่ชุมชนสัมมาชีบบ้านเขาใหญ่ ยังคงใช้งาน ได้จริง กลุ่มวิสาหกิจมีความพร้อมในการผลิตอย่างต่อเนื่อง โดยมีการฝึกอบรมตัวแทนกลุ่ม 4 คนให้เป็น “พี่เลี้ยง” ด้านการแปรรูป การบรรจุ และการควบคุมคุณภาพ นอกจากนี้ ยังได้มีการวางแผนการจัดตั้งกองทุนผลิตภัณฑ์ภายใต้โครงการคชานุรักษ์ โดยให้สมาชิกสะสมรายได้บางส่วนเข้ากองกลาง และประสานกับสำนักงานเกษตรอำเภอปอทอง จังหวัดชลบุรีเพื่อเข้าถึงแหล่งทุนพัฒนาในระยะยาว

6.2.4 ด้านเปรียบเทียบกับกรณีศึกษาที่คล้ายคลึง เมื่อเปรียบเทียบกับงานวิจัยของ มรกต กำแพงเพชร (2562) ที่พัฒนาอัตลักษณ์ผลิตภัณฑ์ของ “บ้านเพชรเพลินดิน” จังหวัดสมุทรสงคราม พบว่าทั้งสองกรณีมีการใช้ทรัพยากรท้องถิ่นและอัตลักษณ์วัฒนธรรมในการออกแบบ แต่กรณีของบ้านเขาใหญ่มีความพิเศษตรงที่แนบกับแนวพระบรมราชโบาย “อยู่ร่วมกับช้าง” ซึ่งกลายเป็นเรื่องเล่าที่ทรงพลังในการสร้างมูลค่าเชิงสังคมให้แก่ผลิตภัณฑ์

ต่างจากบางกรณีที่เน้นด้านเศรษฐกิจหรือความงามเพียงอย่างเดียว งานวิจัยนี้จึงแสดงให้เห็นถึง “ความเชื่อมโยงระหว่างการออกแบบ-ชุมชน-สิ่งแวดล้อม” ได้อย่างครบถ้วนและมีศักยภาพสูงในการขยายผล

ดังนั้นในภาพรวมของผลผลิตงานวิจัยครั้งนี้มีความเหมาะสมที่ชุมชนจะสามารถนำไปยกระดับผลิตเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อเพิ่มคุณค่า มูลค่าให้สมุนไพรรั้ง 3 ชนิด ด้านราคาเพื่อจัดจำหน่ายทางกลุ่มวิสาหกิจชุมชนร่วมกับผู้แทนสำนักงานเกษตรจังหวัดชลบุรี และสำนักงานเกษตรปอทอง ได้ร่วมกันพิจารณาการคำนวณต้นทุนการผลิตและราคาจำหน่ายปลีก และราคาส่ง โดยในเบื้องต้นทางกลุ่มฯได้ทดลองวางจำหน่ายในการงานออกร้านที่ทางสำนักงานเกษตรจังหวัดชลบุรีได้เชิญเข้าร่วมและเพื่อตอบสนองโครงการพัชรสุธาชานุรักษ์พระราชทานพระบรมราชโบายว่า “ช้างเป็นสัตว์คู่กับประเทศไทยเป็นสิ่งที่เรียกว่าเป็นมงคล ต้องดูแลรักษา

และปฏิบัติให้ช้างป่าอยู่กับชุมชนอยู่กับคนได้อย่างราบรื่น และปลอดภัยทั้งคนและช้าง

7. ข้อเสนอแนะ

จากการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยสามารถสรุปประเด็นข้อเสนอแนะรายละเอียดดังต่อไปนี้

7.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้งาน

7.1.1 การสั่งผลิตบรรจุภัณฑ์ควรมีปริมาณที่มากพอ ราคาต้นทุนการผลิตกล่องบรรจุภัณฑ์จะถูกกลง

7.1.2 อัตราส่วนผสมสบู่ก้อนสมุนไพรผง ไม่ควรเกินร้อยละ 5

7.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

7.2.1 พัฒนาผลิตภัณฑ์แปรรูปสมุนไพรใหม่ ๆ ที่หลากหลาย

7.2.2 หาแนวทางลดต้นทุนผลิตภัณฑ์ต่อหน่วย

7.3 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายสำหรับหน่วยงานภาครัฐ

7.3.1 ควรส่งเสริมให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานพัฒนาชุมชน สำนักงานเกษตรจังหวัดชลบุรี สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดชลบุรี และสถาบันการศึกษาท้องถิ่น มีบทบาทในการสนับสนุนงบประมาณต่อเนื่องสำหรับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ในระดับชุมชน โดยเฉพาะในด้านบรรจุภัณฑ์ การออกแบบ และการสร้างแบรนด์ที่ยั่งยืน

7.3.2 ควรส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาแนวทางเชิงนโยบายในการรับรองมาตรฐานสินค้า OTOP ที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน เช่น การจัดให้มีเกณฑ์ประเมินผลิตภัณฑ์ที่พัฒนาจากงานวิจัยและนวัตกรรมเชิงท้องถิ่น

7.3.3 ควรจัดตั้ง ศูนย์สนับสนุนการออกแบบผลิตภัณฑ์ (Design Support Unit) ระดับอำเภอ/จังหวัด เพื่อให้บริการที่ปรึกษาด้านการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ โลโก้ การตลาด และการเข้าสู่มาตรฐาน เช่น อย. มผช. ฮาลาล ฯลฯ

7.4 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการขยายตลาดและช่องทางการจัดจำหน่าย

7.4.1 ควรจัดกิจกรรมร่วมระหว่างชุมชนและหน่วยงานส่งเสริมการค้าท้องถิ่น เช่น สำนักงานพาณิชย์จังหวัด เพื่ออบรมด้านการบริหารจัดการตลาดออนไลน์ การใช้แพลตฟอร์มดิจิทัล เช่น Facebook page, TikTok, Line OA หรือ Shopee local

7.4.2 ควรผลักดันให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเข้าร่วมงานแสดงสินค้าระดับจังหวัดหรือภูมิภาค เพื่อสร้างโอกาสทางตลาด อาทิงาน “OTOP Midyear,” “เทศกาลของดีชลบุรี” หรือ “Design Week Pattaya: DWP” เป็นต้น

7.4.3 ส่งเสริมการพัฒนาบรรจุภัณฑ์เฉพาะกลุ่มเป้าหมาย เช่น ชุดของฝาก (Gift set) หรือบรรจุภัณฑ์ขนาดเล็กสำหรับนักท่องเที่ยวต่างชาติ ซึ่งสามารถพัฒนาเพิ่มจากผลิตภัณฑ์ต้นแบบในงานวิจัยนี้

8. กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณผู้บริหาร คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา เป็นอย่างสูงที่สนับสนุนเงินงบประมาณทุนอุดหนุนการผลิตผลงานวิจัยและผลงานสร้างสรรค์ในครั้งนี้ และขอขอบคุณสาขาวิชาการออกแบบผลิตภัณฑ์ ที่ให้ใช้สถานที่ห้องปฏิบัติการ ขอขอบคุณวิสาหกิจชุมชนส้มมาชีพ บ้านเขาใหญ่ ตำบลพลวงทอง อำเภอบ่อทอง จังหวัดชลบุรี ขอขอบคุณสำนักงานเกษตรจังหวัดชลบุรีและสำนักงานเกษตรอำเภอบ่อทอง รวมถึงขอบพระคุณผู้บริหาร กำนันตำบลพลวงทอง ผู้ทรงคุณวุฒิ คณาจารย์ที่อำนวยความสะดวกในเรื่องที่เกี่ยวข้องและให้ข้อเสนอแนะ งานวิจัยแล้วเสร็จ

9. เอกสารอ้างอิง

- [1] Supthpun, V. 2018. “A Study of Poverty Alleviation Project at Ban Khao Yai, Tambon Pluangthong in Borthong District, Chonburi,” *Journal of Politics, Administration and Law*. 10(3): 185-197. (in Thai)
- [2] Chachoengsao Provincial Governor. 2021. *Chachoengsao Provincial Announcement on the Promotion of Chachoengsao Province’s Important Agenda: Phacharasutthakanurak Project*. [Online]. Available: [https://chachoengsao.cdd.go.th/wp-content/uploads/sites/9/2021/05/ Phacharasuttha Elephant Conservation Project, Amphoe.pdf](https://chachoengsao.cdd.go.th/wp-content/uploads/sites/9/2021/05/Phacharasuttha%20Elephant%20Conservation%20Project,%20Amphoe.pdf). Accessed 19 January 2025. (in Thai)
- [3] The Phacharasudhakhachanurak Foundation under Royal Patronage. 2019. *The Phacharasudhakhachanurak Project under Royal Patronage*. [Online]. Available: [https://www.kajanurak.org/About the project/Background](https://www.kajanurak.org/About%20the%20project/Background). Accessed 19 January 2025. (in Thai)
- [4] Matichon Online. 2022. *Royal News*. [Online]. Available: https://www.matichon.co.th/court-news/news_2436308. Accessed 11 November 2024. (in Thai)
- [5] Department of Agricultural Extension 2017. *Enterprise products/services*. [Online]. Available: https://smce2023.doae.go.th/ProductCategory/managecontent.php?smce_id=320100

610045 Accessed 19 January 2025.

(in Thai)

- [6] Kaensom, A. and Chanthuek, T. 2020, “Creative packaging development for mosquito repellent products for pets from local herbal wisdom,” M.B.A. thesis, Faculty of Management Science., Silpakorn Univ. (in Thai)
- [7] Clecture, N. 1972. *Brand Packaging*. United Kingdom: Kogan Page.
- [8] Seo, M. and Khiamong, K. (2019). “The study on the creation of color identity for packaging design of Chon Buri District, Chon Buri Province,” *Journal of Industrial Education*. 18(1): pp. 119–128. (in Thai)
- [9] Singwora, B. 2012. *Sun-dried lemongrass: Value-added processing*. Available: <https://www.rakbankerd.com/agriculture/page.php?id=5418&s=tblplant>. Accessed 4 May 2024. (in Thai)
- [10] Kamphaengphet, M. and et al. 2019. “Creating a product identity to enhance the community of Phet Samut Khiri economic community project ‘Ban Phet Plen Din’,” *Journal of Graduate Studies Valaya Alongkron Rajabhat University*. 13(2): pp. 136-153. (in Thai)
- [11] Treesuriyasangchot, N. and et al. 2017. “Study factors package design for Abhaibhubejhr’s skin herbal soap,” *Naresuan University Journal of Architecture and Art*. 9(1): pp. 177-194. (in Thai)